

In Rufinum

Claudius Claudianus

Praefatio I

Phoebeo domitus Python cum decidit arcu
 membraque Cirrhaeo fudit anhela iugo,
qui spiris tegeter montes, hauriret hiatu
 flumina, sanguineis tingeret astra iubis,
iam liber Parnasus erat, nexuque solutum 5
 coeperat erecta surgere fronde nemus,
concussaeque diu spatiosis tractibus orni
 securas uentis explicuere comas,
et qui uipereo spumauit saepe ueneno
 Cephisos nitidis purior ibat aquis. 10
omnis 'io Æean' regio sonat, omnia Phoebum
 rura canunt, tripodas plenior aura rotat,
auditoque procul Musarum carmine dulci
 ad Themidis coeunt antra seuera dei.

Nunc alio domini telis Pythone perempto 15
 conuenit ad nostram sacra caterua lyram,
qui stabilem seruans Augustis fratribus orbem
 iustitia pacem, uiribus arma regit.

Liber I

Saepe mihi dubiam traxit sententia mentem,
curarent superi terras an nullus inesset
rector et incerto fluerent mortalia casu.
nam cum dispositi quaesissem foedera mundi
praescriptosque mari fines annique meatus 5
et lucis noctisque uices, tunc omnia rebar
consilio firmata dei, qui lege moueri
sidera, qui fruges diuerso tempore nasci,
qui uariam Phoeben alieno iusserit igni
conpleri Solemque suo, porrexerit undis 10
litora, tellurem medio librauerit axe.
sed cum res hominum tanta caligine uolui
aspicerem laetosque diu florere nocentes
uexarique pios, rursus labefacta cadebat
religio causaeque uiam non sponte sequebar 15
alterius, uacuo quae currere semina motu
adfirmat magnumque nouas per inane figuras
fortuna non arte regi, quae numina sensu
ambiguo uel nulla putat uel nescia nostri.
abstulit hunc tandem Rufini poena tumultum 20
absoluitque deos. iam non ad culmina rerum

iniustos creuisse queror; tolluntur in altum
 ut lapsu grauiore ruant. nos pandite uati,
 Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.
 inuidiae quondam stimulis incanduit atrox 25
 Allecto, placidas late cum cerneret urbes.
 protinus infernas ad limina taetra sorores,
 concilium deforme, uocat. glomerantur in unum
 innumerae pestes Erebi, quascumque sinistro
 Nox genuit fetu: nutrix Discordia belli, 30
 imperiosa Fames, leto uicina Senectus
 inpatiensque sui Morbus Liuorque secundis
 anxius et scisso maerens uelamine Luctus
 et Timor et caeco praeceps Audacia uultu
 et Luxus populator opum, quem semper adhaerens 35
 infelix humili gressu comitatur Egestas,
 foedaque Auaritiae complexae pectora matris
 insomnes longo ueniunt examine Curae.
 complentur uario ferrata sedilia coetu
 toruaque conlectis stipatur curia monstris. 40
 Allecto stetit in mediis uulgusque tacere
 iussit et obstantes in tergum reppulit angues
 perque umeros errare dedit. tum corde sub imo
 inclusam rabidis patefecit uocibus iram:
 ' sine tranquillo produci saecula cursu, 45
 sic fortunatas patiemur uiuere gentes?
 quae noua corrumpit nostros clementia mores?
 quo rabies innata perit? quid inania prosunt
 uerbera, quid facibus nequiquam cingimur atris?
 heu nimis ignauae, quas Iuppiter arcet Olympo, 50
 Theodosius terris. en aurea nascitur aetas,
 en proles antiqua redit. Concordia, Virtus,
 cumque Fide Pietas alta ceruice uagantur
 insignemque canunt nostra de plebe triumphum.
 pro dolor! ipsa mihi liquidas delapsa per auras 55
 Iustitia insultat uitis a stirpe recisis
 elicit oppressas tenebroso carcere leges.
 at nos indecores longo torpebimus aeuo
 omnibus eiectae regnis? agnoscite tandem
 quid Furias deceat; desuetas sumite uires 60
 conuentuque nefas tanto decernite dignum.
 iam cupio Stygiis inuadere nubibus astra,
 iam flatu uiolare diem, laxare profundo
 frena mari, fluuios ruptis inmittere ripis,
 et rerum uexare fidem.' si fata cruentum 65
 mugit et totos serpentum erexit hiatus
 noxiaque effudit concusso crine uenena.
 anceps motus erat uulgi: pars maxima bellum
 indicit superis, pars Ditis iura tuetur,
 dissensuque alitur rumor: ceu murmurat alti 70

inpacata quies pelagi, cum flamine fracto
 durat adhuc saeuitque tumor dubiumque per aestum
 lassa recedentis fluitant uestigia uenti.
 improba mox surgit tristi de sede Megaera, 75
 quam penes insani fremitus animique profanus
 error et undantes spumis furialibus irae:
 non nisi quaesitum cognata caede cruorem
 inlicitumue bibit, patrius quem fuderit ensis,
 quem dederint fratres; haec terruit Herculis ora
 et defensores terrarum polluit arcus, 80
 haec Athamanteae derexit spicula dextrae,
 haec Agamemnonios intra bacchata penates
 alternis misit iugulis; hac auspice taedae
 Oedipoden matri, natae iunxere Thyesten.
 quae tunc horrisonis effatur talia dictis: 85
 ' signa quidem, o sociae, diuos attollere contra
 nec fas est nec posse reor; sed laedere mundum
 si libet et populis commune intendere letum,
 est mihi prodigium cunctis inmanius hydris,
 tigride mobilius feta, uiolentius Austris 90
 acribus, Euripi refluis incertius undis,
 Rufinus, quem prima meo de matre cadentem
 suscepi gremio. paruus reptauit in isto
 saepe sinu teneroque per ardua colla uolutus
 ubera quaesiuit fletu, linguisque trisulcis 95
 mollia lambentes finxerunt membra cerastae.
 meque etiam tradente dolos artesque nocendi
 edidicit simulare fidem sensusque minaces
 protegere et blando fraudem praetexere risu,
 plenus saeuitiae lucrique cupidine feruens. 100
 non Tartesiacis illum satiarit harenis
 tempestas pretiosa Tagi, non stagna rubentis
 aurea Pactoli; totumque exhausserit Hermum,
 ardebit maiore siti. quam fallere mentes
 doctus et unanimos odiis turbare sodales! 105
 talem progenies hominum si prisca tulisset,
 Pirithoum fugeret Theseus, offensus Oresten
 desereret Pylades, odisset Castora Pollux.
 ipsa quidem uinci fateor rapidoque magistram
 praeuenit ingenio. nec plus sermone morabor: 110
 solus habet scelerum quidquid possedimus omnes.
 hunc ego, si uestrae res est accommoda turbae,
 regalem ad summi producam principis aulam.
 sit licet ipse Numa grauior, sit denique Minos,
 cedet et insidiis nostri flectetur alumni.' 115
 orantem sequitur clamor cunctaeque profanas
 porrexere manus inuentaue tristia laudant.
 illa ubi caeruleo uestes conexuit angue
 nodauitque adamante comas, Phlegethonta sonorum

poscit et ambusto flagrantis ab aggere ripae 120
 ingentem piceo succendit gurgite pinum
 pigraque ueloces per Tartara concutit alas.
 est locus extremum pandit qua Gallia litus
 Oceani praetentus aquis, ubi fertur Vlixes
 sanguine libato populum mouisse silentem. 125
 illic umbrarum tenui stridore uolantum
 flebilis auditur questus; simulacra coloni
 pallida defunctasque uident migrare figuras.
 hinc dea prosiluit Phoebique egressa serenos
 infecit radios ululatuque aethera rupit 130
 terrifico: sensit ferale Britannia murmur
 et Senonum quatit arua fragor reuolutaque Tethys
 substitit et Rhenus proiecta torpuit urna.
 tunc in canitiem mutatis sponte colubris
 longaeuum mentita senem rugisque seueras 135
 persulcata genas et ficto languida passu
 inuadit muros Elusae, notissima dudum
 tecta petens, oculisque diu liuentibus haesit
 peiorem mirata uirum; tum talia fatur:
 ' otiae, Rufine, iuuant frustraue iuuentae 140
 consumis florem patriis inglorius aruis?
 heu nescis quid fata tibi, quid sidera donent,
 quid Fortuna paret: toto dominabere mundo
 si parere uelis! artus ne sperne seniles!
 namque mihi magicae uires aeuique futuri 145
 praescius ardor inest; noui quo Thessala cantu
 eripiat lunare iubar, quid signa sagacis
 Aegypti ualeant, qua gens Chaldaea uocatis
 imperet arte deis, nec me latuere fluentes
 arboribus suci funestarumque potestas 150
 herbarum, quidquid letali germine pollens
 Caucasus et Scythicae uernant in crimina
 rupes, quas legit Medea ferox et callida Circe.
 saepius horrendos Manes sacrisque citai
 nocturnis Hecaten et condita funera traxi 155
 carminibus uictura meis, multosque canendo,
 quamuis Parcarum restarent fila, peremi.
 ire uagas quercus et fulmen stare coegi
 uersaque non prono curuauit flumina lapsu
 in fontes reditura suos. neu uana locutum 160
 me fortasse putes, mutatos cerne penates.'
 dixerat, et niueae (mirum!) coepere columnae
 ditari subitoque trabes lucere metallo.
 inlecebris capitur, nimiumque elatus auaro 165
 pascitur intuitu. sic rex ad prima tumebat
 Maeonius, pulchro cum uerteret omnia tactu;
 sed postquam riguisse dapes fuluamque reuinctos
 in glaciem uidit latices, tum munus acerbum

sensit et inuiso uotum damnauit in auro.
 ergo animi uictus 'sequimur quocumque uocabis, 170
 seu tu uir seu numen' aī patriaque relicta
 Eoas Furiae iussu tendebat ad arces,
 instabilesque olim Symplegadas et freta remis
 incluta Thessalicis, celsa qua Bosporos urbe
 splendet et Odrysiis Asiam discriminat oris. 175
 ut longum permensus iter ductusque maligno
 stamine fatorum claram subrepsit in aulam,
 ilicet ambitio nasci, discedere rectum,
 uenum cuncta dari. profert arcana, clientes
 fallit et ambitos a principe uendit honores. 180
 ingeminat crimen, commoti pectoris ignem
 nutrit et exiguum stimulando uulnus acerbat.
 ac uelut innumeros amnes accedere Nereus
 nescit et undantem quamuis hinc hauriat Histrum,
 hinc bibat aestiuum septeno gurgite Nilum, 185
 par semper similisque manet: sic fluctibus auri
 expleri calor ille nequit. cuicumque monile
 contexture gemmis aut praedia culta fuissent,
 Rufino populandus erat, dominoque parabat
 exitium fecundus ager; metuenda colonis 190
 fertilitas; laribus pellit, detrudit auitis
 finibus; aut aufert uiuis aut occupat heres.
 congestae cumulantur opes orbisque ruinas
 accipit una domus; populi seruire coacti
 plenaque priuato succumbunt oppida regno. 195
 quo, uaesane, ruis? teneas utrumque licebit
 Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
 iungantur solium Croesi Cyrique tiaras,
 numquam diues eris, numquam satiabere quaestu.
 semper inops quicumque cupit. contentus honesto 200
 Fabricius paruo spernebat munera regum
 sudabatque graui consul Serranus aratro
 et casa pugnaces Curios angusta tegebat.
 haec mihi paupertas opulentior, haec mihi tecta
 culminibus maiora tuis. ibi quaerit inanes 205
 luxuries nocitura cibos: hic donat inemptas
 terra dapes. rapiunt Tyrios ibi uellera fucos
 et picturatae saturantur murice uestes;
 hic radiant flores et prati uiua uoluptas
 ingenio uariata suo. fulgentibus illic 210
 surgunt strata toris; hic mollis panditur herba
 sollicitum curis non abruptura soporem.
 turba salutantum latas ibi perstrepat aedes;
 hic auium cantus, labentis murmura riui.
 uiuitur exiguo melius; natura beatis 215
 omnibus esse dedit, si quis cognouerit uti.
 haec si nota forent, frueremur simplice cultu,

classica non gement, non stridula fraxinus iret,
non uentus quateret puppes, non machina muros.
crescebat scelerata sitis praedaeque recentis 220
incestus flagrabat amor, nullusque petendi
cogendiu pudor: crebris periuria nectit
blanditiis; sociat perituro foedere dextras.
si semel e tantis poscenti quisque negasset,
effera praetumido quatiebat corda furore. 225
quae sic Gaetuli iaculo percussa leaena
aut Hyrcana premens raptorem belua partus
aut serpens calcata furit? iurata deorum
maiestas teritur; nusquam reuerentia mensae.
non coniunx, non ipse simul, non pignora caesa 230
sufficiunt odiis; non extinxisse propinquos,
non notos egisse sat est; excindere ciues
funditus et nomen gentis delere laborat.
nec celeri perimit leto; crudelibus ante
suppliciis fruitur; cruciatus, uincla, tenebras 235
dilato mucrone parat. pro saeuior ense
parcendi rabies concessaque uita dolori!
mors adeone parum? causis fallacibus instat,
arguit attonitos se iudice. cetera segnis,
ad facinus uelox, penitus regione remotas 240
inpiger ire uias: non illum Sirius ardens
brumaue Riphaeo stridens Aquilone retardat
effera torquebant auidae praecordia curae,
effugeret ne quis gladios neu perderet ullum
Augusto miserante nefas. non flectitur annis, 245
non aetate labat: iuuenum rorantia colla
ante patrum uultus stricta cecidere securi;
ibat grandaeuus nato moriente superstes
post trabeas exul. quis prodere tanta relatu
funera, quis caedes possit deflere nefandas? 250
quid tale inmanes umquam gessisse feruntur
uel Sinis Isthmiaca pinu uel rupe profunda
Sciron uel Phalaris tauro uel carcere Sulla?
o mites Diomedis equi, Busiridis arae
clementes! iam, Cinna, pius, iam, Spartace, lenis 255
Rufino conlatus eris! deiecerat omnes
occultis odiis terror tacitique sepultos
suspirant gemitus indignarique uerentur.
at non magnanimi uirtus Stilichonis eodem
fracta metu; solus medio sed turbine rerum 260
contra letiferos rictus contraque rapacem
mouit tela feram, uolucris non praepete cursu
uectus equi, non Pegaseis adiutus habenis.
hic cunctis optata quies, hic sola pericli
turris erat clipeusque trucem proiectus in hostem, 265
hic profugis sedes aduersaque signa furori,

seruandis hic castra bonis. hucusque minatus
haerebat retroque fuga cedebat inertis:
haud secus hiberno tumidus cum uertice torrens
saxa rotat uoluitque nemus pontesque reuellit, 270
frangitur obiectu scopuli quaerensque meatum
spumat et inlisa montem circumtonat unda.
qua dignum te laude feram, qui paene ruenti
lapsuroque tuos umeros obieceris orbi?
te nobis, trepidae sidus ceu dulce carinae, 275
ostendere dei, geminis quae lassa procellis
tunditur et uicto trahitur iam caeca magistro.
Inachus rubro perhibetur in aequore Perseus.
Neptuni domuisse pecus, sed tutior alis:
te non pinna uehit; rigida cum Gorgone Perseus: 280
tu non uipereo defensus crine Medusae;
illum uilis amor suspensae uirginis egit:
te Romana salus. taceat superata uetustas,
Herculeos conferre tuis iam desinat actus.
una Cleonaeum pascebat silua leonem; 285
Arcadiae saltum uastabat dentibus unum
saeuus aper, tuque, o compressa matre rebellis,
non ultra Libyae fines, Antaeae, nocebas
solaque fulmineo resonabat Creta iuueno
Lernaeamque uirens obsederat hydra paludem. 290
hoc monstrum non una palus, non una tremebat
insula, sed Latia quidquid ditione subactum
diuidit a primis Gangem horrebat Hiberis.
hoc neque Geryones triplex nec turbidus Orci
ianitor aequabit nec si concurrat in unum 295
uis hydrae Scyllaeque fames et flamma Chimaerae.
certamen sublime diu, sed moribus impar,
uirtutum scelerumque fuit. iugulare minatur,
tu prohibes; ditem spoliat, tu reddis egenti.
eruit, instauras; accendit proelia, uincis. 300
ac, uelut infecto morbus crudescere caelo
incipiens primos pecudum depascitur artus,
mox populos urbesque rapit uentisque perustis
corruptos Stygiam pestem desudat in amnes,
sic audus praedo iam non per singula saeuit, 305
sed sceptris inferre minas omnique perempto
milite Romanas ardet prosternere uires.
iamque Getas Histriumque mouet Scythiamque receptat
auxilio traditque suas hostilibus armis
reliquias. mixtis descendit Sarmata Dacis, 310
et qui cornipedes in pocula uulnerat audax
Massagetes caesamque bibens Maeotin Alanus
membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus,
Rufino collecta manus. uetat ille domari
innectitque moras et congrua tempora differt. 315

nam tua cum Geticas strauisset dextra cateruas,
 ulta ducis socii letum, parsque una maneret
 debilior facilisque capi, tunc inpius ille
 proditor imperii coniuratusque Getarum
 distulit instantes eluso principe pugnans, 320
 Hunorum laturus opem, quos adfore bello
 norat et inuisis mox se coniungere castris.
 est genus extremos Scythiae uergentis in ortus
 trans gelidum Tanain, quo non famosius ullum
 Arctos alit. turpes habitus obscaenaeque uisu 325
 corpora; mens duro numquam cessura labori;
 praeda cibus, uitanda Ceres, frontemque secari
 ludus et occisos pulchrum iurare parentes.
 nec plus nubigenas duplex natura bifformes
 cognatis aptauit equis: acerrima nullo 330
 ordine mobilitas insperatique recursus.
 quos tamen inpavidus contra spumantis ad Hebri
 tendis aquas, sic ante tubas aciemque precatus:
 ' Maors. nubifero seu tu procumbis in Haemo
 seu te cana gelu Rhodope seu remige Medo 335
 sollicitatus Athos seu caligantia nigris
 ilicibus Pangaea tenent, accingere mecum
 et Thracas defende tuos. si laetior adsit
 gloria, uestita spoliis donabere quercu.'
 audiit illa pater scopulisque niualibus Haemi 340
 surgit et hortatur celeres clamore ministros:
 'fer galeam, Bellona, mihi nexusque rotarum
 tende, Pauor. frenet rapidos Formido iugales.
 festinas urgete manus. meus ecce paratur
 ad bellum Stilicho. qui me de more tropaeis 345
 ditat et hostiles suspendit in arbore cristas.
 communes sonipes litui, communia nobis
 signa canunt iunctoque sequor tentoria curru.'
 sic fatus campo insiluit lateque fugatas
 hine Stilicho turmas, illinc Gradius agebant 350
 et clipeis et mole pares: stat cassis utrique
 sidereis hirsuta iubis loricaque cursu
 aestuat et largo satiatur uulnere cornus.
 acrior interea uoto multisque Megaera
 luxuriata malis maestam deprendit in arce 355
 Iustitiam diroque prior sic ore lacessit:
 'en tibi prisca quies renouataque saecula rursus,
 ut rebare, uigent! en nostra potentia cessit
 nec locus est usquam Furiis! huc lumina flecte.
 aspice barbaricis iaceant quot moenia flammis, 360
 quas mihi Rufinus strages quantumque cruoris
 praebeat et quantis epulentur caedibus hydri.
 linque homines sortemque meam, pete sidera, notis
 autumnus te redde plagis, qua uergit in Austrum

Signifer: aestiuo sedes uicina Leoni 365
iam pridem gelidaeque uacant confinia Librae.
atque utinam per magna sequi conuexa liceret!
diua refert: ' non ulterius bacchabere demens.
iam poenas tuus iste dabit, iam debitus ultor
inminet, et terras qui nunc ipsumque fatigat 370
aethera nec uili moriens condetur harena.
iamque aderit laeto promissus Honorius aeuo
nec forti genitore minor nec fratre corusco,
qui subiget Medos, qui cuspide proteret Indos.
sub iuga uenturi reges; calcabitur asper 375
Phasis equo pontemque pati cogetur Araxes,
tuque simul grauibus ferri religata catenis
expellere die debellatasque draconum
tonsa comas imo barathri claudere recessu.
tum tellus communis erit, tum limite nullo 380
discernetur ager; nec uomere sulcus obunco
findetur: subitis messor gaudebit aristis.
rorabunt querceta fauis; stagnantia passim
uina fluent oleumque lacus; nec murice tinctis
uelleribus quaeretur honos, sed sponte rubebunt 385
attonito pastore greges pontumque per omnem
ridebunt uirides gemmis nascentibus algae.'